

УДК 378.147.001;796.011.3–796.8

О. В. ХАЦАЮК,

заступник начальника кафедри фізичної підготовки та спорту

Національної академії Національної гвардії України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕОБХІДНОГО РІВНЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ КУРСАНТІВ НАНГУ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Нестабільна політична ситуація в державі, військова агресія зі сторони Російської федерації, «гібридна війна» на Сході України, економічні реформи та інші суспільні негаразди – значним чином впливають на процеси, які відбуваються в оборонному секторі України. Слід також зазначити, що на даний момент в Україні відбувається інтеграція до європейського співтовариства. Не оминає євроінтеграція і систему МВС України, до якої органічно входить Національна гвардія України.

Національна гвардія України (НГУ) – це державний озброєний орган, який покликаний захищати суверенітет України, її територіальну цілісність, а також життя та особисту гідність громадян, їх конституційні права і свободи від злочинних посягань та інших антигромадських дій [7]. Забезпечення вище викладеного, вимагає від військовослужбовців НГУ високої їх професійної підготовленості (компетентності), адже завдання які вони виконують забезпечують мир та спокій в Україні і нерідко проходять в екстремальних умовах.

Необхідний рівень професійних компетентностей військовослужбовців НГУ забезпечується в процесі бойової підготовки. Метою бойової підготовки – є формування у особового складу необхідних у службово-бойовій діяльності знань, умінь та навичок, виховання та розвитку у військовослужбовців високих морально-бойових якостей. Слід зазначити, що процес бойової підготовки військовослужбовців НГУ та інших збройних формувань України, забезпечується із урахуванням в першу чергу бойового досвіду, основних дидактичних принципів навчання та вимог внутрішньовідомчих керівних документів, а також вищих законодавчих актів (законів) України. Тому пошук сучасних педагогічних технологій та методик (моделей) підготовки військовослужбовців із урахуванням вище зазначеного являється пріоритетним напрямом наукових досліджень.

Не менш важливим являється організація різнопланової та ефективної підготовки майбутніх офіцерів НГУ, які в подальшому у відповідності до своїх посадових обов'язків будуть навчати військовій справі підлеглий особовий склад. Система професійної підготовки в НГУ передбачає проходження військовослужбовцями різних предметів бойової та спеціальної підготовки, основу яких складають: фізична підготовка, вогнева підготовка та тактична підготовка. У відповідності до «Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України» (надалі «Інструкції») фізична підготовка має забезпечувати необхідний рівень готовності військовослужбовців НГУ до виконання завдань за призначенням [8, с. 5].

Крім цього, фізична підготовка проводиться із урахуванням особливостей службово-бойової діяльності (СБД) військових частин НГУ і має спеціальну спрямованість [8, с. 5]. Тому у військових частинах та вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) вона має назву «Спеціальна фізична підготовка». Важливим являється і той факт, що саме спеціальна фізична підготовленість військовослужбовців напряду забезпечує їх високу індивідуальну професійну компетентність.

Важливим являється і той факт, що у військових частинах НГУ навчально-тренувальні заняття зі спеціальної фізичної підготовки (СФП), проведення інших форм фізичної підготовки забезпечується безпосередньо командирами підрозділів, а також начальником фізичної підготовки та спорту, який крім цього надає командирам всіх ланок методичну

допомогу за фахом. У відповідності до вище викладеного, прослідковується важливість методичної підготовки командирів підрозділів з фізичної підготовки в організації навчально-тренувальних занять та інших форм фізичної підготовки [9; 19, с. 347–360].

На даний момент, офіцерські кадри для НГУ готує Національна академія Національної гвардії України (НАНГУ, м. Харків). В свою чергу кафедра фізичної підготовки та спорту НАНГУ забезпечує фізичний та методичний розвиток майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності у лавах НГУ.

Сучасний етап реформування вищих військових навчальних закладів освіти до стандартів НАТО передбачає змін існуючої програми професійної підготовки майбутніх офіцерів, зокрема програми спеціальної фізичної підготовки, що в подальшому забезпечить якісне виконання ними завдань за призначенням. Слід також підкреслити, що використання новітніх педагогічних технологій (методик, моделей) із акцентованим впливом сучасних технічних засобів навчання під час практичних занять зі СФП та інших форм фізичної підготовки з курсантами НАНГУ під час їх професійного становлення – забезпечує набуття ними необхідного рівня готовності до виконання завдань за призначенням та являється актуальним напрямком наукових досліджень.

Зв'язок роботи із важливими науковими програмами або практичними завданнями. Дослідження виконано у відповідності до плану науково-дослідної роботи і дослідно-конструкторських робіт кафедри фізичної підготовки та спорту НАНГУ (2017–2019 рр.) та Зведеного плану НДР і ДКР (РК) Українського інституту науково – технічної і економічної інформації (шифр «Модель-РБ», номер держреєстрації 0108U007536).

Проведений **аналіз науково-методичної літератури** у напрямі удосконалення рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів засобами СФП із акцентованим впливом сучасних педагогічних технологій, результати попередніх науково-дослідних робіт [21] даної спрямованості, власний бойовий та педагогічний досвід викладання дисципліни «СФП», досвід виступу на змаганнях різних рівнів зі службово-прикладних видів спорту, підтверджують необхідність постійного удосконалення професійної компетентності майбутніх офіцерів.

Під час моніторингу науково-методичної та спеціальної літератури нашу увагу привернули роботи: І. С. Азарова, О. В. Діденка, Н. В. Калинюка, А. В. Турчинова, у яких розкриваються питання формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх офіцерів. На їх думку, формування вище зазначеної компетентності відбувається завдяки ряду педагогічних умов (забезпечення позитивної мотивації майбутніх офіцерів до набуття здоров'язбережувальної компетентності; доповнення змісту навчальних дисциплін питаннями валеологічної спрямованості; використання інтерактивних форм і методів навчання, що забезпечують формування у курсантів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) ціннісного ставлення до здоров'я та ін.). На нашу думку, складові вищезазначеної компетентності являються важливим для навчання та виховання сучасних офіцерських кадрів, так, як рівень здоров'я індивіда напряду забезпечує його майбутню професійну підготовленість і певним чином впливає на виконання завдань за призначенням.

У свою чергу слід зазначити, що у роботах представників силових структур України: Ю. А. Бородіна, Ю. В. Вареньги, І. П. Закорка, В. М. Кирпенка, В. М. Монастирського, О. М. Ольхового, С. В. Палевича, С. В. Романчука та інш., розкриваються актуальні питання формування необхідних військово-професійних навичок та розвитку спеціальних (основних) фізичних якостей майбутніх офіцерів на різних етапах навчання у ВВНЗ. У відповідності до результатів отриманих під час досліджень вище зазначених фахівців, можливим являється модернізація програм навчання майбутніх офіцерів з СФП.

Під час вивчення дисципліни «СФП» курсантами ВВНЗ відпрацьовуються навчальні питання, які передбачають вивчення та удосконалення техніки службово-прикладного рукопашного бою. На думку авторів: а С. А. Антоненк, С. В. Лещені, О. Н. Мальцева, Д. О. Миргород, О. А. Моргунова, І. С. Овчарука, Г. І. Українця, О. А. Ярещенка та інш., рукопашний бій слід диференціювати на поліцейський та армійський розділи, так, як кожний

групі технічних прийомів службово-прикладного РБ притаманні свої особливості їх застосування.

Питанням удосконалення технічної майстерності курсантів ВВНЗ (військовослужбовців) з рукопашного бою на основі використання сучасних технічних засобів навчання присвячені роботи авторів: В. П. Бізіна [3; 23], Д. О. Миргород [3], О. А. Моргунова [15], О. В. Хацаюка [3; 22] та інш. Педагогічні технології вище зазначених авторів дозволяють прискорити та оптимізувати навчально-тренувальний процес з дисципліни «СФП».

Цікавими та унікальними на нашу думку являються навчальні посібники авторських колективів: О. В. Хацаюка, О. А. Гаркавого та ін. [18; 24]; В. О. Артем'єва, О. А. Ярещенка та ін. [2]; А. В. Турчинова, О. В. Пилипця та ін., [12]; Р. І. Любича, Ю. К. Белошенка та ін. [11]. Дані навчальні посібники деталізують зміст проходження навчальної дисципліни: «СФП», яка забезпечує у майбутніх офіцерів розвиток необхідного рівня фізичної підготовленості до виконання завдань за призначенням.

Не дивлячись на значну кількість робіт даного напрямку досліджень, питанням удосконалення рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів НГУ засобами СФП із акцентованим впливом педагогічних технологій, а також із застосуванням ефективних сучасних змістово-функціональних моделей, нами не виявлено. Тому подальший науковий пошук у цьому напрямі дозволяє нам сформулювати мету та завдання дослідження.

Формулювання цілей роботи – теоретичне обґрунтування необхідності розробки сучасної змістово-функціональної моделі формування готовності курсантів НАНГУ до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки.

Результати дослідження. Проведений аналіз науково-методичної та спеціальної літератури у даному напрямі дослідження дозволив нам визначити компонент, який забезпечує професійну складову майбутніх офіцерів – це їх готовність до виконання завдань за призначенням.

Під час подальшого моніторингу науково-методичної та спеціальної літератури нашу увагу привернули наукові праці у напрямі готовності до діяльності з точки зору психології. У свою чергу, «готовністю» займалися та розробляли ідеї пов'язані з нею такі видатні вчені, як: М. І. Дяченко, А. Ц. Пуні, Ф. І. Іващенко, Л. А. Кандібович, Я. Л. Коломенський, А. Т. Короткевич, І. Б. Котова, А. І. Кочетов, В. С. Мерлін, М. Д. Левітов, В. Н. Пушкін та ін.

В сучасній психології вище зазначений термін використовується у переважній більшості для визначення усвідомленої готовності особистості до оцінки ситуації та поведінки, обумовленої її попереднім досвідом. У свою чергу, «диспозиція» – це готовність, схильність суб'єкта до поведінкового акту, дії, вчинку або їх послідовності» [17]. Запропонована В. А. Ядовим диспозиційна концепція [17] полягає в характеристиці соціальної поведінки особистості, в залежності від станів її готовності до певного способу дій.

Диспозиція особистості це ієрархічно організована система, вершина якої утворює загальну спрямованість інтересів і систем ціннісних орієнтацій як продукт впливу загальних соціальних умов. В середині ієрархії – система суспільних соціальних установок на багатоманітні соціальні об'єкти і ситуації. А нижній шар – ситуативні соціальні установки як готовність до оцінювання та дії «мікросоціальних» умов діяльності. Провідною ланкою диспозиції стає той рівень, який особливо повно відповідає даним умовам і цілі діяльності в даному моменті [10].

У свою чергу, завдяки чисельним експериментальним дослідженням проведених Д. М. Узнадзе та його школою, розроблено загальнопсихологічну теорію установки [20]. Теорія установки Д. М. Узнадзе, з'явилася і розроблена, як теорія, що описує одну з форм неусвідомлюваної нервової діяльності. Д. М. Узнадзе пояснював явища сприйняття, як відображення дійсності в поведінці живої істоти.

Крім цього, автори чисельних теорій пояснюють поняття готовність до діяльності через різні варіації своїх шкіл та галузей психології як, наприклад, військова психологія, яка визначає готовність до діяльності через боєготовність [13].

Таким чином, готовність до дії – це своєрідний стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, які забезпечують ефективне виконання певних дій. Крім цього, стан готовності до дії визначається об'єднанням факторів, які характеризують різні рівні та сторони готовності. Спеціальну фізичну підготовленість, необхідну нейродинамічну забезпеченість дії, психологічні умови готовності. У залежності від умов виконання дій, провідною може стати одна з цих сторін готовності до дії [5].

Слід також зауважити, що Л. А. Кандилович та М. І. Дьяченко [6] виділяють структуру готовності до професійної діяльності у вигляді наступних компонентів: мотиваційний, інтерес до професії, вмотивоване відношення до професійної діяльності; орієнтаційний, професіоналізм у своїй роботі; операційний, комплексний підхід до професійної діяльності; вольовий, самоконтроль самого себе під час професійної діяльності та ін.

Проаналізувавши праці багатьох авторів з проблеми готовності, реалізовані різними вченими, ми дійшли до висновку, що єдиного підходу до цього питання немає, але у сучасній психології готовність до діяльності розглядається в різних підходах, і найпоширенішими являються – особистісний та функціональний підходи.

Підводячи загальний підсумок аналізу науково-методичної та спеціальної літератури вважаємо, що вище зазначені наукові праці використовують застарілі підходи розкриття готовності, а саме – означення усвідомлених готовностей особистості до оцінок ситуації і поведінки, обумовлених її попереднім досвідом.

З метою якісної організації майбутнього педагогічного експерименту у рамках дисертаційних досліджень нами було визначено зміст цільового блоку змістово-функціональної моделі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами СФП у ВВНЗ (дані наведено на рис. 1).

Слід відмітити, що вище зазначені складові цільового блоку (наведених на рис. 1.) забезпечать в подальшому розробку складових організаційно-змістового блоку та результативно-оцінного блоку, що забезпечить в цілому готовність до виконання завдань за призначенням та підвищить рівень професійних компетентностей курсантів НАНГУ – майбутніх офіцерів НГУ.

На підставі проведеного теоретико-методологічного аналізу з даної проблематики, нами визначено наукову новизну майбутніх результатів дослідження, планується (вперше):

- визначити поняття «готовність до виконання завдань за призначенням майбутніх офіцерів»;
- виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови (рис. 1) формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням;
- виявити ефективність застосування технічних засобів навчання в процесі підвищення технічної майстерності майбутніх офіцерів з рукопашного бою; доповнити наукові знання щодо специфічних закономірностей формування технічної майстерності майбутніх офіцерів з рукопашного бою на різних етапах професійної підготовки.

Також планується, удосконалити алгоритм визначення кваліфікаційних рівнів спеціальної фізичної підготовленості, необхідних для успішного виконання завдань за призначенням майбутніми офіцерами та засобів для їх формування у ВВНЗ системи МВС України.

Висновки. Таким чином, мету дослідження досягнуто, а завдання дослідження виконані. В результаті дослідження теоретично обґрунтовано необхідність розробки сучасної змістово-функціональної моделі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки у ВВНЗ та впровадження її у навчально-тренувальний процес зі спеціальної фізичної підготовки курсантів НАНГУ.

Крім цього, проведено аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (офіційних Інтернет-джерел) у напрямі розробки та впровадження у систему СФП майбутніх офіцерів ВВНЗ педагогічних технологій спрямованих на забезпечення їх готовності до виконання завдань за призначенням.

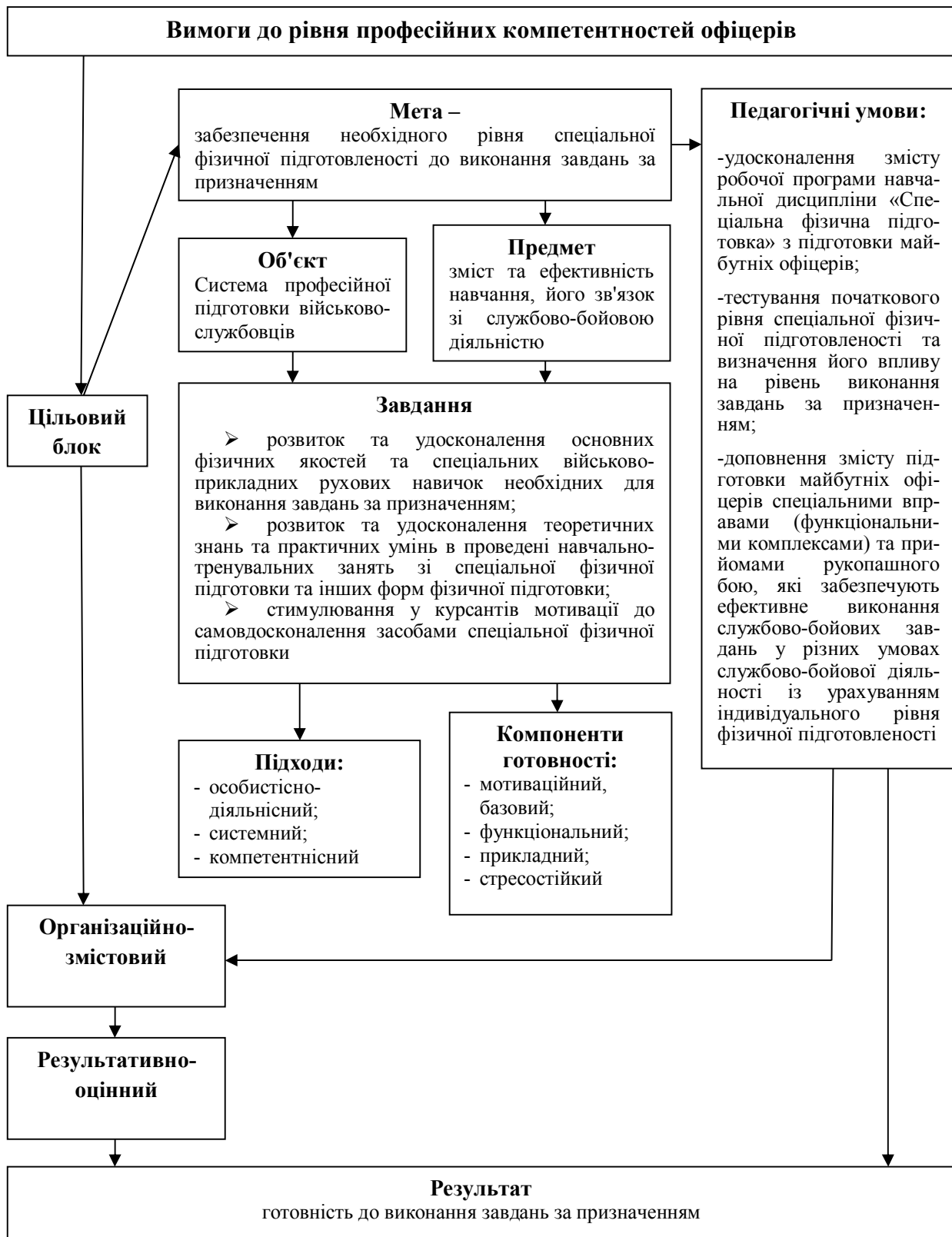

Рисунок 1. Варіант змістово-функціональної моделі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах

На підставі аналізу науково-методичної та спеціальної літератури, визначені основні компоненти, які увійшли у «Цільовий блок» змістово-функціональної моделі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами СФП у ВВНЗ

(рис. 1). Також визначено наукову новизну майбутніх результатів дослідження і необхідний набір наукового інструментарію, який доцільно застосувати під час подальших досліджень.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Перспективи подальшого розвитку у даному науковому напрямі передбачають розробку та впровадження у навчально-тренувальний процес зі спеціальної фізичної підготовки курсантів НАНГУ змістово-функціональної моделі формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами СФП у ВВНЗ.

Список бібліографічних посилань

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. 158 с.
2. Артем'єв В. О., Ярещенко О. А., Сергієнко В. В. Спеціальна фізична підготовка працівників ОВС України : підручник. Харків : Харків юрид., 2011. 256 с.
3. Бизин В. П., Миргород Д. А., Хацаюк А. В. Технические средства обучения двигательным действиям : науч. пособие. Берлин : Lambert Academic Publishing, 2014. 49 с.
4. Бозаджиев В. Л. К вопросу о психологической готовности к профессиональной деятельности. *Международный журнал экспериментального образования*. 2010. № 7. С. 98–99.
5. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала М. : Изд-во Моск. псих.-соц. ин-та ; Воронеж : МОДЭК, 2004. 752 с.
6. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во «Университетское», 1976. 564 с.
7. Про Національну гвардію України : закон України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 06.03.2019).
8. Лещеня С. В., Орленко І. П., Мелешко А. О., Забродський С. С. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України : інструкція / під заг. ред. О. Н. Мальцева. Київ : ГУ НГУ, 2014. 140 с.
9. Камаев О. И., Пилипец А. В., Белошенко Ю. К. Оптимизация соотношения физической и методической подготовки курсантов командного факультета Академии внутренних войск МВД Украины. *Физическое воспитание студентов*. 2011. № 2. С. 47–49.
10. Кондаков И. М. Психология-2000 : иллюстрир. справ. / Столич. гуманитар. ин-т. М., 2000. 1 электрон. опт. диск (CD ROM). (Мультимедийная энциклопедия знаний). 480 с.
11. Любич Р. І., Белошенко Ю. К., Гунбіна С. Я. Організація та методика проведення навчальних занять з військово-прикладного плавання : навч. посіб. Харків : НАНГУ, 2018. 86 с.
12. Турчинов А. В., Пилипец О. В., Белошенко Ю. К., Любич Р. І. Організація та методика проведення навчальних занять з фізичного виховання та методики фізичної підготовки (прискорене пересування, подолання перешкод, рукопашний бій) : навч. посіб. Харків : НАНГУ, 2018. 125 с.
13. Балашов С. П., Васильєв С. П., Дубровинський Г. Р. Практичний курс військової психології : навч. посіб. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. 172 с.
14. Платонов К. К., Глоточкин А. Д. Структура и развитие личности: психология личности. М. : Наука, 1986. 256 с.
15. Моргунов О. А., Ярещенко О. А., Хацаюк О. В., Белошенко Ю. К. Розробка техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України в системі спеціальної фізичної підготовки. *Честь і закон*. 2018. № 4 (67). С. 67–74.
16. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. М., 1988. Т. 1. 487 с.
17. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности: диспозиционная концепция : моногр. 2-е расшир. изд. М. : ЦСПиМ, 2013. 376 с.
18. Хацаюк О. В. Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців внутрішніх військ МВС України : навч. посіб. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2011. 180 с.
19. Хацаюк О. В., Гаркавий О. А., Белошенко Ю. К., Ананченко К. В. Удосконалення методичної підготовленості майбутніх офіцерів Національної гвардії України в системі фізичного виховання. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. № 6. Кн. 2. Т. IV (82). Київ : Гнозис, 2018. № 1. С. 347–360.

20. Узнадзе Д. Н. Теория установки. М. : Ин-т практ. психологии ; Воронеж : МОДЭК, 1997. 448 с.
21. Удосконалення техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України із використанням сучасних технічних засобів навчання : звіт про НДР : Модель-РБ / кер. Д. О. Каратаєва, вик. О. В. Хацаюк. Харків : Акад. ВВ МВСУ, 2008. 148 с. (№ 0108U007536).
22. Хацаюк О. В. Удосконалення техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України із використанням GPRS технології. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2008. Вип. 54. С. 326–331.
23. Хацаюк О. В., Бізін В. П. Перспективи підвищення рівня спеціальної фізичної підготовленості військовослужбовців внутрішніх військ МВС України із використанням СТЗН // Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств : зб. тез VII міжнар. наук.-метод. конф. Харків : Акад. ВВ ВВ МВС України, 2013. С. 102–104.
24. Хацаюк О. В., Гаркавий О. А., Стадник А. В., Ананченко К. В. Організація фізичної підготовки у навчальних закладах НГУ : навч. посіб. Харків : НАНГУ, 2018. 260 с.

Надійшла до редколегії 10.03.2019

УДК 351.74

П. М. ХЛОПАК,

начальник циклу Рівненського вищого професійного училища Департаменту поліції охорони;

Т. В. СИНОВІЦЬКА,

викладач Рівненського вищого професійного училища Департаменту поліції охорони

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА СПОРТИВНИХ ЗМАГАННЯХ

Розглянуто питання безпеки працівників національної поліції під час несення служби на спортивних змаганнях та надано відповідні рекомендації.

Ключові слова: *спортивні змагання, поліцейський, Національна поліція, особиста безпека.*

Спортивні змагання з часу їх виникнення мали тільки одну ціль: визначення найсильніших у різних видах спорту. Під час проведення Олімпійських ігор у Древній Греції припинялися війни, сварки. Але небезпека зараз чекає громадян и на цьому суто мирному святі. Розглянемо трагедії які відбулися у різні роки та спричинили загибель людей. Найбільш криваві події відбулися 5 квітня 1902 року у Шотландії, під час футбольного матчу на стадіоні «Айброкс Парк» в шотландському Глазго трибуни стадіону обрушилися, загинуло 25 та отримало поранення 517 людей. 24 травня 1964 року у Лиме (Перу) під час матчу національних збірних Перу та Аргентини після застосування поліцією сльозогінного газу утворилася тиснява, під час якої загинуло 318 та отримало поранення біля 500 людей. 29 травня 1985 року в Брюсселі (Бельгія) під час бійки між фанами «Ліверпулю» та «Ювентуса» не витримала трибуна після чого загинуло 39 та отримало поранення біля 500 людей. Найбільш трагічні випадки при проведенні футбольних матчів у цьому сторіччі надані у таблиці 1.

За останні роки відбулося безліч сутичок між представниками уболівальників різних команд, ці сутички носять вже характер масових заворушень. У містах, де відбуваються такі сутички припиняється дорожній рух, підпалюються автомобілі та магазини, руйнується інфраструктура цих міст, завдається велика економічна шкода, отримують поранення та гинуть громадяни. Під час проведення футбольних матчів в Україні вже приходилося застосовувати сили та засоби МВС України для угамування вкрай агресивних вболівальників.